

NAV KLASIFICĒTS
Aukstā pieteikšanās pamatojums!
VARAM 08.03.2024. vēstule
Nr. 1-13/1543
Stafecka 10.02.2026.

DIENESTA VAJADZĪBĀM
Informatīvais ziņojums
par Ministru kabineta 2016. gada 5.jūlija sēdes protokollēmuma (protokols Nr.33 49.§)
5.punktā dotā uzdevuma izpildi

Ar Ministru kabineta 2016. gada 5.jūlija sēdes protokollēmumu (protokols Nr.33 49.§) 5.punktu Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijai (turpmāk - ministrija) lietā par Jāņa Bērziņa, Mārtiņa Bolēvica un Aleksandra Novikova (turpmāk – prasības iesniedzēji) celto prasību Eiropas Cilvēktiesību tiesā (turpmāk – Tiesa) par Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 1. protokola 1. panta (tiesības uz īpašumu) iespējamo pārkāpumu un saistībā ar iesniedzēju īpašuma “Liezeri”, Garkalnes novadā lietošanas tiesību ierobežojumu tika uzdots izstrādāt priekšlikumus nacionālajā regulējuma pilnveidošanai, lai novērstu Eiropas Cilvēktiesību tiesā izskatāmās lietas par lietošanas tiesību aprobežojumu, tai skaitā noteikt atbildīgo iestādi par iesniedzēju īpašuma „Liezeri” tiesību pāreju valsts īpašumā.

Minētā lieta par zaudējumu atlīdzību par nodarītajiem zaudējumiem saistībā ar stingra režīma aizsargjoslas noteikšanu ap ūdens ņemšanas vietām, liedzot prasības iesniedzējiem piekļuvi kopīpašumā esošajai zemes vienībai „Liezeri” ar kadastra numuru 8060 005 0026, kas atrodas Rīgas rajona Garkalnes novadā ir skatīta Latvijas Republikas tiesu instancēs. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2012. gada 8. maija spriedumā Nr. SKA-16/2012 norādīts, ka Senāta ieskatā gadījumi, kad īpašuma tiesību ierobežojums, nosakot aizliegumu jebkādām darbībām īpašumā un pat iespēju tajā atrasties, bet neizmaksājot atlīdzību naudā vai nekompensējot citādā veidā (tostarp nerisinot formālu atsavināšanas procesu), ir būtisks un faktiski apdraud tiesību pašu būtību. Slogs, kas tiek uzlikts zemes gabalu īpašniekiem šādā gadījumā, pārsniedz to, ko sabiedrība var prasīt no indivīda sabiedrības interešu aizsardzībai. Tādējādi tik liels ierobežojums Augstākās tiesas Senāta ieskatā nav samērīgs. Ar mērķi novērst Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2012. gada 8. maija spriedumā Nr. SKA-16/2012 konstatētās nepilnības Ministru kabinets izskatīšanai Latvijas Republikas Saeimā iesniedza likumprojektu „Grozījumi Aizsargjoslu likumā” (Nr.1262/Lp11) (<http://titania.saeima.lv/LIVS11/saeimalivs11.nsf/0/1DEFFA40A93F6B25C2257C04002BE6C3?OpenDocument>), kas tika atbalstīts Ministru kabineta 2013. gada 8. oktobrī sēdē, prot.Nr. 52, 55§). Minētais likumprojekts paredzēja papildināt Aizsargjoslu likuma 39.pantu „Aprobežojumi aizsargjoslās ap ūdens ņemšanas vietām” ar jaunu daļu un nosakot, ka ūdens ņemšanas vietas īpašniekam vai lietotājam ir jāvienojas ar zemes īpašnieku, ja tās ir dažādas personas, par zemes īpašuma izmantošanas kārtību un saimnieciskās darbības aizlieguma kompensēšanu stingrā režīma aizsargjoslā ap centralizēto ūdens ņemšanas vietu. Bet, ja puses saprātīgā termiņā nevar vienoties, tad atbildīgā pašvaldība veic stingrā režīma aizsargjoslas robežās esošā zemes īpašuma atsavināšanu atbilstoši normatīvajiem aktiem par sabiedrības vajadzībām nepieciešamā nekustamā īpašuma atsavināšanu. Latvijas Republikas Saeima, izskatot likumprojektu 2013. gada 28. novembra sēdē, to noraidīja (<http://titania.saeima.lv/LIVS11/saeimalivs11.nsf/0/7ABE15470772691EC2257D780032C334?OpenDocument>).

Ministrija 2014.gada 6.februāra vēstulē Nr.2-18-1e/1051 lūdza Saeimas Tautsaimniecības, agrārās, vides un reģionālās politikas komisiju izmantot atbilstoši likuma “Saeimas kārtības rullis” 79.panta pirmās daļas 3.punktam tiesības iesniegt likumprojektus un virzīt likumprojektu ar grozījumiem Aizsargjoslu likumā kā komisijas likumprojektu, citā starpā ietverot likumprojektā grozījumus saistībā ar stingrā režīma aizsargjoslu ap ūdens ņemšanas vietām. Ņemot vērā Saeimas Juridiskā biroja priekšlikumu, Tautsaimniecības, agrārās, vides un reģionālās politikas komisija 2014.gada 22.oktobra sēdē neatbalstīja Ministrijas iesniegto likumprojekta redakciju Aizsargjoslu likuma 39. pantam (<http://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/0/1B091F5EC5591770C2257D790042D4AD?OpenDocument>).

NAV KLASIFICĒTS

DIENESTA VAJADZĪBĀM

Tāpat tika noraidīti vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministra Latvijas Republikas Saeimas Tautsaimniecības, agrārās, vides un reģionālās politikas komisijai iesniegtie priekšlikumi likumprojekta „Ūdenssaimniecības pakalpojumu likums” otrajam lasījumam, kuros ministrija rosināja papildināt likumprojekta „Ūdenssaimniecības pakalpojumu likums” 11.pantu „Lietošanas tiesību aprobežojumu saskaņošana ar nekustamā īpašuma objekta īpašnieku”, paredzot, ka pakalpojumu sniedzējam ir tiesības izmantot nekustamo īpašumu par atlīdzību tā īpašniekam, ja ap centralizētās ūdens ieguves vietu ir izveidota stingrā režīma aizsargjosla, kurā ir noteikti saimnieciskās darbības aprobežojumi. Līdz ar to attiecībā uz stingrā režīma aizsargjoslām ap ūdens ņemšanas vietām tiktu paredzēts izņēmums no Aizsargjoslu likuma 35. panta devītajā daļā paredzētā vispārīgā principa, ka objekta īpašnieks vai valdītājs, kuram noteikta aizsargjosla, izmanto šo aizsargjoslu, nemaksājot atlīdzību par nekustamā īpašuma lietošanas tiesību aprobežojumu.

Tā kā minēto likumprojektu apspriešana Saeimā nav īstenojusies ar likumu pieņemšanu, ministrija konstatē, ka šobrīd atbilstoši likuma „Saeimas kārtības rullis” 107.pantam ir izmantotas likumdošanas tiesības grozījumu Aizsargjoslu likumā un Ūdenssaimniecības pakalpojumu likumā izskatīšanai un pieņemšanai. Ņemot vērā minētos Latvijas Republikas Saeimas pieņemtos lēmumus, ministrija, pildot Ministru kabineta 2016. gada 5. jūlija sēdes uzdevumu (protokols Nr. 33 49.§), atkārtoti ir vērtējusi iespējamās risinājumus problēmām, kas saistīti ar noteiktajiem īpašuma tiesību aprobežojumiem, kas sasniedz tādu līmeni, kas uzskatāms par atsavināšanu *de facto*. Ministrijas ieskatā, lai novērstu līdzīgu vai identisku tiesvedību ierosināšanu nākotnē, normatīvais regulējums jāpilnveido kompleksi gan pārskatot normas par saimnieciskās darbības aprobežojumu noteikšanu, gan arī par nekustamā īpašuma atsavināšanu sabiedrības vajadzībām.

Aizsargjoslu likuma 35.panta devītā daļa noteic vispārīgo principu, ka objekta īpašnieks vai valdītājs, kuram noteikta aizsargjosla, izmanto šo aizsargjoslu, nemaksājot atlīdzību par nekustamā īpašuma lietošanas tiesību aprobežojumu. Gadījumos, kad īpašumam noteiktie aprobežojumi sasniedz tādu līmeni, kas uzskatāms par atsavināšanu *de facto*, Aizsargjoslu likumā noteiktais neatbilst Latvijas Republikas Satversmes 1. un 105.pantam un Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas Pirmā protokola 1.pantam. Lai novērstu šādu neatbilstību konstitucionālo tiesību normām, būtu nepieciešams izvērtēt iespējas veikt grozījumus Aizsargjoslu likuma 35.panta devītajā daļā, lai varētu risināt jautājumu par šādi apgrūtināta īpašuma atsavināšanu. Grozījumu mērķis būtu noteikt, ka gadījumos, ja aprobežojumu, kas noteikti sabiedrības interesēs, dēļ nekustamo īpašumu nav iespējams izmantot atbilstoši teritorija plānojumā noteiktajai atļautajai izmantošanai, būtu rosināms jautājums par īpašuma atsavināšanu.

Nekustamā īpašuma atsavināšanu sabiedrības vajadzībām regulē Sabiedrības vajadzībām nepieciešamā īpašuma atsavināšanas likums (turpmāk – Atsavināšanas likums). Ministrijas ieskatā gadījumos, kad nekustamajam īpašumam sabiedrības interesēs tiek noteikti nesamērīgi aprobežojumi un Aizsargjoslu likumā nosakot tiesības īpašumu atsavināt, ir nepieciešams veikt grozījumus arī Atsavināšanas likumā. Likuma 3.pants noteic, ka nekustamā īpašuma atsavināšanu sabiedrības vajadzībām ierosina un veic valsts pārvaldes iestāde vai pašvaldība. Atsavināšanas likumā būtu iekļaujama norma, kas paredzētu tiesības arī privātpersonām rosināt šāda īpašuma atsavināšanu. Šāda grozījumu nepieciešamība būtu pamatojama ar to, ka minētais risinātu īpašuma atsavināšanu ne tikai gadījumos, kad ir noteikta stingra režīma aizsargjosla ap ūdens ņemšanas vietām, bet arī gadījumos, kad aprobežojumi noteikti par labu vairākiem objektiem un tie kopumā ierobežo īpašuma izmantošanu tādā mērā, kas sasniedz līmeni, kas būtu uzskatāms par atsavināšanu. Tā kā Atsavināšanas likuma normas par nekustamā īpašuma atsavināšanas kārtību ir pakārtotas likuma 3.panta minētajiem noteikumiem, tad ir nepieciešams precizēt regulējumu par institūciju, kas pieņem lēmumu par atsavināšanu un lēmuma pieņemšanas kārtību, kas ir par pamatu uzsākt nekustamā īpašuma atsavināšanu. Atsavināšanas likumā noteiktā atlīdzības noteikšanas un izmaksāšanas kārtība var tikt piemērota arī augstāk minētajiem atsavināšanas ierosinājumiem.

Esošā prakse citās pašvaldībās liecina par to, ka tās spēj vienoties ar zemes īpašniekiem par zemes izmantošanu stingra režīma aizsargjoslās ap ūdens ņemšanas vietām. Šādos gadījumos tiek slēgti gan zemes nomas līgumi, gan arī panāktas cita veida vienošanās par zemes izmantošanu. Ministrija ir izstrādājusi Ministru kabineta noteikumu projektu “Kārtība, kādā aprēķināma un izmaksājama atlīdzība par centralizētās ūdensapgādes vai centralizētās kanalizācijas sistēmas vai tās daļas ierīkošanai vai pārbūvei nepieciešamā nekustamā īpašuma lietošanas tiesību aprobežošanu” (VSS-1097, protokols Nr.44 28.§). Noteikumu projekts noteic kārtību, kādā sabiedrisko ūdenssaimniecības pakalpojumu sniedzējs aprēķina un izmaksā atlīdzību nekustamā īpašuma īpašniekam par nekustamā īpašuma lietošanas tiesību aprobežošanu, kas tieši saistīta ar jaunas centralizētās ūdensapgādes vai centralizētās kanalizācijas sistēmas vai tās daļas ierīkošanu vai esošu objektu pārbūvi. Noteikumu projektā iekļautais regulējums noteic, ka gadījumos, ja nekustamais īpašums pilnībā nav izmantojams agrākajiem nekustamā īpašuma lietošanas mērķiem vai arī tā atlikusī daļa nepietiekamās platības, apgrūtinājumu, konfigurācijas vai citu apstākļu dēļ nav izmantojama atbilstoši vietējās pašvaldības teritorijas plānojumam, tad pakalpojumu sniedzējs un zemes īpašnieks slēdz līgumu par visa nekustamā īpašuma atpirkšanu vai nomu. Savukārt ja pakalpojumu sniedzējs un zemes īpašnieks divu mēnešu laikā nevar vienoties par visa nekustamā īpašuma atpirkšanu vai nomu, vietējā pašvaldība var ierosināt nekustamā īpašuma atsavināšanu sabiedrības vajadzībām normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā. Tāpat nekustamā īpašuma īpašniekam ir tiesības vērsties tiesā ar pieteikumu par atlīdzības apmēra noteikšanu. Ņemot vērā, ka noteikumu projekts nebūs attiecināms uz iepriekš izbūvētiem objektiem, tas nebūs tieši attiecināms uz iesniedzēju īpašuma “Liezeri” lietošanas tiesību ierobežojumu. Tomēr šāds regulējums risinātu problēmu visaptveroši un novērstu gadījumus nākotnē, kad tiek celtas prasības Tiesā par zaudējumu atlīdzību, kas saistīti ar ūdenssaimniecības pakalpojumiem.

Saistībā ar prasības iesniedzēju celto prasību Tiesā, ministrija informē, ka nekustamā īpašuma „Liezeri” īpašnieku īpašuma tiesības ir ierobežotas, jo viņu īpašumā atrodas ūdens ņemšanas vieta, kurai ir noteikta stingra režīma aizsargjosla. Ierobežojums ir noteikts uz Aizsargjoslu likuma pamata un tam ir leģitīms mērķis – lai aizsargātu citu cilvēku tiesības uz tīru dzeramo ūdeni un sabiedrības labklājību. Arī 2000.gada 23.oktobra Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvas 2000/60/EK, ar ko izveido sistēmu Kopienas rīcībai ūdens resursu politikas jomā, 7.panta trešā daļa noteic, ka dalībvalstis nodrošina vajadzīgo aizsardzību identificētajām ūdenstilpēm, lai izvairītos no to kvalitātes pasliktināšanās un samazinātu dzeramā ūdens ieguvei vajadzīgo attīrīšanas līmeni; dalībvalstis var izveidot aizsargjoslas minētajām ūdenstilpēm. Garkalnes novada pašvaldība ir īstenojusi Aizsargjoslu likuma 33.panta pirmajā daļā noteikto pienākumu un attēlojusi noteikto aizsargjoslu teritorijas plānojumā. Novada pašvaldība neizmanto un nav saistīta ar ūdens ieguves vietas, jeb objekta, kam ir noteikta aizsargjosla, izmantošanu un darbības nodrošināšanu.

Likuma „Par pašvaldībām” 15.panta pirmās daļas 1.punkts noteic, ka pašvaldību autonomā funkcija ir organizēt iedzīvotājiem komunālos pakalpojumus (ūdensapgāde un kanalizācija). Saskaņā ar šā likuma 7.pantu šo autonomo funkciju izpildi organizē un par to atbild pašvaldība. Minētās funkcijas izpilde tiek finansēta no attiecīgās pašvaldības budžeta, un tā ir pildāma kārtībā, kāda paredzēta attiecīgajos likumos un Ministru kabineta noteikumos. Saskaņā ar Ūdenssaimniecības pakalpojumu likuma 6.panta pirmo daļu, vietējā pašvaldība organizē ūdenssaimniecības pakalpojumus, nosakot pašvaldības iestādi, kas pašvaldības administratīvajā teritorijā sniedz šos pakalpojumus vai pilnvaro komersantu, noslēdzot ar to līgumu par sabiedrisko ūdenssaimniecības pakalpojumu sniegšanu.

Sabiedriskos ūdenssaimniecības pakalpojumus Rīgas pilsētas administratīvajā teritorijā sniedz Rīgas pilsētas pašvaldības kapitālsabiedrība ar ierobežotu atbildību SIA „Rīgas ūdens”, kas kā komersants nodrošina likumā „Par pašvaldībām” noteikto pašvaldības autonomo funkciju izpildi atbilstoši Rīgas pilsētas domes noslēgtajam līgumam par sabiedrisko ūdenssaimniecības pakalpojumu sniegšanu un, pamatojoties uz Sabiedrisko pakalpojumu

regulatora 2012.gada 14.jūnijā izsniegto licenci. SIA „Rīgas ūdens” nodrošina sabiedrisko pakalpojumu sniegšanu, kas saistīti ar ūdens ieguvu un uzkrāšanu, un ūdens piegādi lietotājiem ne tikai Rīgas pilsētas pašvaldības teritorijā, bet arī vairākās Pierīgas pašvaldībās, skaitā lietotājiem Garkalnes novada pašvaldības teritorijā. Minēto pakalpojumu nodrošināšanai tiek izmantota arī “Rembergu” ūdensgūtve, kas atrodas Garkalnes novada teritorijā. SIA „Rīgas ūdens” gūst tiešu labumu no ūdens ieguves vietas izmantošanas un tas ir ieinteresēts aizsargjoslas noteikšanā, lai izvairītos no ūdens resursa kvalitātes pasliktināšanās. Ņemot vērā, ka SIA „Rīgas ūdens” ir Rīgas pilsētas pašvaldības īpašumā esoša komercsabiedrība, ministrijas ieskatā Rīgas pilsētas pašvaldība būtu nosakāma par atbildīgo iestādi, kam jārisina jautājumi par vērtības noteikšanu, lai risinātu jautājumu par īpašumu tiesību pāreju. Ņemot vērā, ka Rīgas pilsētas pašvaldība, atbilstoši likuma „Par pašvaldībām” 5.pantam, savas kompetences un likuma ietvaros darbojas patstāvīgi, ministrija nav tiesīga dot saistošus norādījumus minētajām institūcijām. Ņemot vērā, ka Tiesa ir pieņēmusi prasību izskatīšanai un iesniedzēju sūdzība par tiesībām uz īpašuma iespējamu pārkāpumu šobrīd ir izskatīšanā Tiesā, un pastāv liela varbūtība, ka Tiesa, izskatot iesniedzēju sūdzību pēc būtības, atzīs to par pamatotu, jo lietā nav strīda, ka iesniedzēju īpašuma lietošanas tiesības aptuveni 12 gadus ir ierobežotas, bet iesniedzēji līdz pat šim brīdim nav saņēmuši atbilstīgu atlīdzinājumu, tādējādi lai panāktu Latvijai labāku iznākumu, šīs lietas izskatīšanā būtu iesaistāma Rīgas pilsētas pašvaldība un Ministru kabinets varētu aicināt to risināt ar zemes īpašniekiem par īpašuma tiesību pāreju, tai skaitā īpašuma vērtības un zaudējumu par noteiktajiem ierobežojumiem noteikšanu.

Bet lai novērstu iespējas, ka Tiesā tiek iesniegtas līdzīga rakstura sūdzības par šai lietai līdzīgām faktiskajām situācijām, ministrijas ieskatā būtu izstrādājami grozījumi Aizsargjoslu likumā un Atsavināšanas likumā, un to izstrādē būtu iesaistāmas Tieslietu ministrijas un Finanšu ministrijas pārstāvji, kā arī ministriju pārstāvji, kuru kompetencē saskaņā ar Aizsargjoslu likuma normām ir politikas izstrāde objektu aizsargjoslu noteikšanas jomā. Lai noteiktu kārtību par atlīdzības aprēķināšanu un izmaksāšanu par centralizētās ūdensapgādes objektu radītajiem apgrūtinājumiem, būtu jāpieņem Ministru kabineta noteikumu projekts “Kārtība, kādā aprēķināma un izmaksājama atlīdzība par centralizētās ūdensapgādes vai centralizētās kanalizācijas sistēmas vai tās daļas ierīkošanai vai pārbūvei nepieciešamā nekustamā īpašuma lietošanas tiesību aprobežošanu” (VSS-1097, protokols Nr.44 28.§)

Vides aizsardzības un reģionālās
attīstības ministrs

K.Gerhards